

VABU4 2024

Ava vorm

Üldandmed

Uuringu nimi eesti keeles

Vabatahtlike ja kogukondlike tegevuste suundumuste ja seirevõimaluste analüüs

Uuringu nimi inglise keeles

Analysis of trends and monitoring opportunities of voluntary and community activities

Vastutav täitja

Kairi Kasearu

Asutus (juhtpartner)

Tartu Ülikool, Sotsiaalteaduste valdkond, ühiskonnateaduste instituut

Uuringu algus

01.07.2024

Uuringu lõpp

31.12.2025

Taotletav summa (ilma käibemaksuta) 146883,00

Taotletav summa (koos käibemaksuga)

179197,26

Valdkond ja eriala

Frascati Manuali valdkond	ETIS valdkond	CERCS valdkond	%
5.4 Sotsioloogia	2. Ühiskonnateadused ja kultuur 2.11. Sotsiaalteadused	S210 Sotsioloogia	50,0
5.4 Sotsioloogia	2. Ühiskonnateadused ja kultuur 2.11. Sotsiaalteadused	S215 Sotsiaalsed probleemid ja heaolu, sotsiaalkindlustus	50,0

Lühikokkuvõte eesti keeles

Muutuvates ühiskondlikes oludes vajame süstemaatilist tervikpilti vabatahtliku tegevuse hetkeolukorrast selle erinevates aspektides ja avaldumisvormides, mõtestatud teaduspõhist käsitlust vabatahtlikku tegevust kujundavatest ja mõjutavatest struktuurasetest ja individuaalsetest teguritest ning teadmist ja oskust vabatahtlikku tegevust tõepäraselt ja kulutõhusalt mõõta. Uurimisprojekti eesmärk on töötada välja seiremetoodika kodanikuühiskonna arengutrendide hindamiseks Eestis, tuginedes vabatahtlike tegevuse arengusuundumuste ning vabatahtlike, vabaühenduste ja avaliku sektori koostöövormide kaardistuse tulemustele ning kõrvutamisele rahvusvahelise kogemusega Hollandi, Tsehhi ja Rootsi näitel.

Lühikokkuvõte inglise keeles

Given the changing landscape of society, it's essential to have a comprehensive understanding of the current state of volunteering, including its various manifestations and factors that shape it. This includes scientific research that examines both the structural and individual components of volunteering and reliable measures for tracking and assessing it cost-effectively. Our research project aims to create a monitoring methodology that will help us track the growth of civil society in Estonia. We will achieve this by analyzing trends in voluntary activities and forms of cooperation among volunteers, non-governmental organizations, and the public sector. By comparing our findings with experiences in other countries, such as the Netherlands, the Czech Republic, and Sweden, we hope to gain valuable insights into how to best support and strengthen the Estonian civil society.

Uuringu kirjeldus

Taotleja tõlgendus uuringu eesmärkidest ja sisust

Kodanikuühiskonna, vabatahtlikus tegevuses osalemise, kogukondlikkuse arendamiseks ja kogukondade ning avaliku sektori koostöö kujundamiseks on vajadus teada saada, milline on Eestis vabaühenduste tegevuse hetkeseis ning millises suunas on see tänaseks arenenud, millised on vabaühenduste suundumused ja millised on vabatahtlikus ning kogukondlikus tegevuses osalemise trendid Eesti elanike seas. Eestis on hetkel "Sidusa Eesti 2021-2030" arengukavas olemas visioon vabaühenduste ja vabatahtliku tegevuse osa kohta ühiskonnas, kuid puuduvad värsked ülevaatlised uuringud vabatahtliku tegevuse tegelikust olukorrast. Ühiskonda viimastel aastatel tugevalt mõjutanud nähtuste põhjal nagu Ukraina sõjapõgenikega kaasnenud kriis, COVID, kliimakriis, vaimse tervise kriis, on märgata, et vabatahtlikus tegevuses osalemine on transformeerunud. Ka kogukondade tasandil on toimumas märkimisväärsed muutused: uute kogukogukondade formeerumine (ühendavate väärtuste, uute algatuste jmt ümber) ja olemasolevate asukohapõhiste kogukondade muutumine (osaliselt haldusreformi, haridusasutuste sulgemise jmt ning naabruskondade elavnemisega seoses). Vajadus on uuringu järele, mis näitaks, kuidas arendada süsteemselt ja tõenduspõhiselt kodanikuühiskonda ja vabatahtlikku tegevust, kuidas toetada produktiivseid (esile kerkinud) uusi suundumusi ja lahendada esile kerkinud probleeme.

Kodanike vabatahtlikul tegevusel, vabaühendustel ja kogukondadel on kõigil oma roll ühiskonnas ning see **seoste maatriks ja võrgustiku toimimine** vajab uurimuses tähelepanu. Kõigis eelpool nimetatud valdkondades tegutsevad kodanikud vabatahtlikkuse alusel, kuid tegevuse korraldus, inimeste sidusus jmt on erinevad.

Vabatahtlikku tegevust iseloomustab suur variatiivsus, mis väljendub erinevates tegutsemis- ja korraldusvormides (formaalne ja mitteformaalne tegutsemine; individuaalne vabatahtlik tegevus, vabaühendused, sotsiaalsed liikumised, kogukonnad), erinevates tegutsemisvaldkondades (sotsiaalsed, poliitika, keskkond, turvalisus ja julgeolek, kultuur jpt), erinevates tegutsemiskeskondades (füüsiline ja virtuaalruum), erinevas ajastuses ja regulaarsuses (ühekordne, lühiajaline vs püsiv).

Uurimisprojekt teoreetiline-analüütiline raamistik toetub erinevate käsitluste sünteesile (Meijs, Hendriks ja Dobrev, 2021; Millora, 2020; van Overbeeke jt 2021) ning on võetav kokku järgnevate põhimõtetest:

- Vabatahtliku tegevuse realiseerumise aluseks on vabatahtlike panustamisvalmidus (pakkumine) ja panustamisvõimaluste (nõudlus) omavaheline kokkusobivus.
- Vabatahtlike panustamisvalmidus jaguneb kolmeks aladimensiooniks: a) individuaalne tahe ja sisemine motivatsioon; b) võimekus, mille alla kuuluvad oskused, teadmised ja pädevused; c) kättesaadavus ehk millal ja kui palju saab panustada ehk ajaline ressurss;
- Vabatahtlike panustamisvõimalus (nõudlus) on määratletud ära: a) vabaühenduste arvu, vajaduste ja võimekuse poolt vabatahtlikke kaasata; b) vabatahtliku tegevust toetava infrastruktuuri olemasoluga (nt kogukonnakeskused, teenused, organisatsioonide toetus oma töötajate kollektiivsele või individuaalsele vabatahtlikule tegevusele); c) tehnoloogilise innovatsiooni poolt (tehnoloogiliste võimaluste rakendamine vabatahtliku tegevuse toetava kanalina kui ka vabatahtliku tegevuse keskkonnana)
- Panustamisvalmiduse ja -võimaluste kokkusobivus varieerub sõltuvalt institutsionaalsest ja sotsiaalkultuurilisest kontekstist, mille tulemusel eristuvad erinevate riikide praktikad järgmiste tegurite alusel: a) vabatahtlike ja vabaühenduste arv, nähtavus, rollid ja kogukonnapõhisus; b) formaalse ja mitteformaalse vabatahtlikku tegevuse osakaal; c) virtuaalse ja traditsioonilise vabatahtliku tegevuse omavaheline tasakaal; d) vabatahtliku tegevuse eesmärk: kogukonna loome (altruistlikud ja kogukonna heaolu panustamise kaalutlused)

vs eneseareng (lisaks üldisele panustamisele arvestatakse ka kasuga vabatahtlikule). Lisaks reageerib vabatahtlik tegevus olukordadele, kus vajadus ootamatul kasvab: nt kriisid, katastroofid, mis omakorda mõjutab seda, mil määral on vabatahtlik tegevus regulaarne või episoodiline.

- Muutused vabatahtlikus tegevuses, nt vabatahtlikkuse kasv, vabaühenduste arvu suurenemine võib tuleneda ühelt poolt panustamisvalmiduse kasvust (indiviidide reaktsioon tekkinud olukorrale), mis initsieerib panustamisvõimaluste loomist, sh indiviidide endi kollektiivse tegevuse tulemusel tekivad uued struktuurid ja organisatsioonid (nt vabatahtlikud platvormid, kampaaniad ja aktsioonid, uued kogukonnad ja vabaühendused), teiselt poolt võib panustamisvõimaluste teadlik arendamine ja toetamine luua võimalusi, mis suurendab (uute) indiviidide panustamisvalmidust ehk vabatahtlikusse tegevustesse panustajate arv kasvab või suurendatakse individuaalset panust.

- Panustamisvalmiduse ja -võimaluste kokkusobimatus on kirjeldatav kolme peamise teguri kaudu: a) aeg – potentsiaalsete vabatahtlike ajalised võimalused ja ootused ei vasta organisatsioonide praktikatele ja ootustele; b) oskused ja pädevused – potentsiaalsete vabatahtlike oskused ja pädevused ei sobitu kokku organisatsioonide vajadustega või ei osata neid rakendada; c) eesmärk – potentsiaalsete vabatahtlike motiivid ja tegevuseesmärk ei ühti organisatsioonide vajaduste ja tegevuseesmärkidega.

- Panustamisvalmiduse ja -võimaluste hea sobitumine toetab ühiskonna toimepidevust ja selle erinevaid tahke: osalusdemokraatia, kodanikuaktiivsus, kogukonnapõhine tegutsemine, konsensuse saavutamine jms.

Uurimisprojekti fookuse raamistamisel lähtume järgmistest teadmislünkadest ja eeldustest:

(1) **Vabatahtlikus tegevuses** osalemise määra suurendamiseks on vajadus teada saada, milliseks vabatahtlikuks tegevuseks on Eesti elanikud valmis ja milliseks mitte. Samuti on vajadus mõista, milline on erinevate elanikkonnarühmade (nt noored, aga ka vanemaealised ja eesti keelest erineva emakeelega inimesed (sh ka Ukraina sõjapõgenikud) valmidus osaleda vabatahtlikus tegevuses. Vabatahtliku tegevuse tõhusamaks suunamiseks riigi tasandil vajame teadmust, millised võtmetegurid võimaldavad analüüsida vabatahtlikus tegevuses osalemise trende ja ning kuidas on poliitikakujundajatel võimalik arvestada vabatahtliku tegevuse valdkonda puudutavate ootustega ühiskonnas.

(2) **Kogukonnad** on lokaalsetes ja globaalsetes kriisides ning ressursside katkestuste korral asendamatud. Kogukonnad koosnevad väiksematest võrgustikest, mis suudavad kriisides oma ressursse ühendades leiutada lahendusi, mis võimaldavad ebakindlas ja ebatavalises olukorras toimida ning kõige kriitilisemad perioodid üle elada (kuni omavalitsused ja riik saavad süsteemsema abiga olukorra lahendusse liituda). Kriisides levivad väike-võrgustikes tekkivad praktikad kiiresti edasi oma kogukonnas ning seejärel teistesse kogukondadesse. Seega on kogukondlikust ühiskonnas soodustades võimalik kujundada tingimused, et kodanikud on naabruskondades kriiside korral agentsemad (toimevõimekamad) ja sidusate suhete korral ühendatakse oma isiklikud ressursid tõhusamalt.

(3) **Vabaühenduste** puhul on küsimuseks, kuidas hoiduda liigse ja suuremahulise bürokraatia tekkest vabaühenduste tegevuses, kuna see võib pärssida vabatahtlike laiemat kaasamist ning olemasolevate liikmete passiivsemaks muutumist. Vabaühendused aga toovad ühiskonda oma teadmiste, kogemuste ja ressursside kaudu lisaväärtust ning seetõttu on vajadus nende tegevuse reguleerimist kaasaajastada.

(4) Tänapäevases kontekstis on ühiskonnas omaette oluliseks küsimuseks **vaimsele tervisele kogukondade tasandil** tähelepanu pööramine. Vaimse tervise püramiidis on kogukonna tasandil ja kogukondades inimeste vaimse tervisega tegelemine nõ püramiidi vundament, millele ülejäänud tasandite interventsioonid seisavad. Seega on vajadus pöörata senisest rohkem tähelepanu kogukondades vaimse tervise hoidmise ja vastastikuse toetamise oskustele. Vaimse tervise esmaabi koolituste kättesaadavaks tegemine on olnud oluline tegevus. Samas on teistes riikides arendatud välja erinevaid viise, kuidas soodustada inimeste isiklike ressursside ja võrgustike ning kogukondade tugevuste rakendamist vaimse tervise mureolukordadega toimetulemisel. Uurimuses on vajalik välja selgitada, mida inimesed kogukondade tasandil ja vabaühendustes on valmis juba praegu tegema vaimse tervise tugitegevustena ning mida vajatakse. Teiste riikide kogukonna tasandi vaimse tervise tugitegevuste võrdlev analüüs võimaldab anda ülevaate trendidest, mida Eestis arvestada.

Kokkuvõttes vajame muutuvates ühiskondlikus oludes süstemaatilist tervikpilti vabatahtliku tegevuse hetkeolukorrast selle erinevates aspektides ja avaldumisvormides, mõtestatud teaduspõhist käsitlust vabatahtlikku tegevust kujundavatest ja mõjutavatest struktuurilistest ja individuaalsetest teguritest ning teadmist ja oskust vabatahtlikku tegevust tõepäraselt ja kulutõhusalt mõõta.

Lähtuvalt lähteülesandes püstitatud eesmärgist ning eelpool esitletud teoreetilistest eeldusest ning teadmusvajadusest on **uurimisprojekti eesmärgiks töötada välja seiremetoodika kodanikuühiskonna arengutrendide hindamiseks, tuginedes vabatahtlike tegevuse arengusuundumuste ning vabatahtlike, vabaühenduste ja avaliku sektori koostöövormide kaardistuse**

tulemusele.

Eesmärgi täitmine jaguneb kolmeks omavahel tihedalt seotud uurimisülesandeks:

- (1) Uurimis- ja arendusülesanne nr 1: Viimase viie aasta arengusuundumuste kvantitatiivne analüüs ja seiremetoodika väljatöötamine
- (2) Uurimis- ja arendusülesanne nr 2: Vabatahtliku tegevuse ja vabaühenduste arengusuundumuste mõtestamine (sh vabatahtlike ja kogukonna vaimne heaolu ja kriisid).
- (3) Uurimis- ja arendusülesanne nr 3: Vabatahtlike ja vabaühenduste ning avaliku sektori koostöövormide kaardistus, efektiivsuse hindamine ja uute koostöömodelite disainimine tuginedes Eesti ja teiste riikide praktikatele.

Uurimuse uurimisplaan ja uurimisküsimused on detailsemalt esitatud uurimisülesannete kirjelduses ning projekti tegevus- ja ajakavas.

Kasutatud viited on lisatud eraldi failina.

I uurimis- ja arendusülesanne

Viimase viie aasta arengusuundumuste kvantitatiivne analüüs ja seiremetoodika väljatöötamine

Seiremetoodika väljatöötamine on uuringu keskseks ülesandeks ning see lähtub järgmistest uurimisküsimustest:

- U.1.1 Milline on Eesti elanikkonna vabatahtlikus tegevuses osalemise muster (sh määr, osalemise viisid, peamised tegevused) ja vabatahtlike profiil ning kuivõrd püsiv või muutlik see on?
- U.1.2 Milline on vabatahtlikus tegevuses osalejate profiil (sotsiodemograafiline + väärtuspõhine) võrreldes teiste riikide (Holland, Rootsi, Tsehi) vabatahtlikega?
- U.1.3 Kuivõrd erineb formaalses vabatahtlikus tegevuses osalejate heaolu mitteosalejate heaolust erinevas institutsionaalses kontekstis?
- U.1.4 Milline on vabaühenduste profiil (tegevusvaldkonnad, liikmete arv jne) ja kuidas see on muutunud?
- U.1.5 Milline on kulutõhus meetoodika ja täpsemalt kasutatavad tunnused, mis kõige paremini seiravad vabatahtliku tegevuse, vabaühenduste ning avaliku sektori koostööd ja võimekust (panustamisvalmiduse ja -võimaluste sobitumine)?
- U.1.6 Millised seiremetoodikas rakendatavad tunnused on võrreldavad rahvusvaheliste näitajatega?

Ülesande täitmine toimub üksteisele loogiliselt järgnevate töetappidena.

1. Kuna tellija sooviks on meetoodika seostamine juba olemasolevate andmetega, siis esmalt kaardistatakse koostöös tellijaga olemasolevad andmeallikad (lähtume tellija jagatud kirjeldusest "Kodanikuühiskonna näitajad_andmestik"). Selleks selgitatakse, milliseid andmeid kogutakse regulaarselt erinevatesse registritesse. Samuti analüüsitakse, milliseid andmeid kogutakse regulaarsete küsitlusuuringutega, nt Eesti Sotsiaaluuring, Eesti Tööjõu-uuring, Euroopa Sotsiaaluuring jt. Olemasolevate näitajate põhjal teostatakse kvantitatiivne analüüs viimase viie aasta vabatahtliku tegevuse arengusuundadest ning koostatakse sellesisuline lühiaruanne.

2. Teaduskirjanduse analüüsile tuginedes selgitatakse, millised on vabatahtliku tegevuse olulisemad tulemusnäitajad ning töötatakse välja loodava seiremetoodika kontseptuaalne raamistik. Raamistiku väljatöötamisel lähtutakse sellest, et seiremetoodika hõlmaks kogu vabatahtliku tegevuse arendamise protsessi, sisaldades nii sisend-, väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid. Kõige olulisemaks seiresüsteemi osaks on tulemusindikaatorid, mis peegeldavad nii vabatahtliku tegevuse "mahtu" kui ka kvaliteeti. Kui vabatahtliku tegevuse mahtu iseloomustavad mõõdikud (nt vabatahtlikus tegevuses osalevate inimeste arv) on laialdaselt kasutusel, on oluline mõõta ka vabatahtliku tegevuse kvaliteeti iseloomustavaid parameetreid (tegevuste mitmekesisus/ valdkondlik kaetus, jätkusuutlikkus, vabatahtlikus tegevuses osalejate ja "kliientide", kellele tegevused on suunatud, rahulolu jm). Sellise analüüsi tulemusel leitakse lüngad olemasolevates andmetes, mille täitmiseks töötatakse välja ettepanekud vajalike andmete kogumiseks (ilma eriuuringuid ja küsitlusi tegemata). Tagamaks seirega kogutavate andmete rahvusvaheline võrreldavus, harmoneeritakse võimalusel kõige olulisemad näitajad Euroopa Liidu kasutatavate valdkondlike indikaatoritega (Eurostat).

3. Oluline on siduda kavandatav seiremetoodika olemasolevate arengudokumentidega ning nendes sisalduvate võtmenäitajatega (Eesti 2035, Sidusa Eesti tegevuskava jt).

Metoodika väljatöötamisel pööratakse eraldi tähelepanu andmekvaliteedile ja seiresüsteemi kulutõhususele. Peamisteks kriteeriumiteks on siinjuures:

- **Sisuline asjakohasus, valideerimine.** Milline on tunnuste sisuline olulisus ja prognoosimisvõime vabatahtliku tegevusega seotud erinevatele aspektidele?
- **Andmete sisuline kaetus.** Mil määral katavad seiresüsteemi mõõdikud kogu vabatahtliku tegevusega seotud spektri?
- **Tehniline andmekvaliteet, reliaablus.** Milline on tunnuste andmekaetus sihtrühma suhtes? Kui suured on andmelüngad? Milline on andmete täpsusaste ja usaldusväärsus?
- **Rakendatavus.** Milliseid ressursse (aeg/ raha) mõõdiku kasutuselevõtt eeldab? Kui lihtne/ keeruline on seda rakendada? Palju see maksab?
- **Kasulikkus.** Mida mõõdiku kasutuselevõtt annab? Mis selle kasutuselevõtu järel muutub? Kas see on oluline?

Projekti käigus toimub väljatöötatud seiremetoodika valideerimine koostöös valdkonna eri tasandite ekspertidega (ekspertintervjuud, töötoad) ja piloteerimine. Valideerimisse kaasame järgmised eksperdid: (1) SA Kodanikühiskonna Sihtkapitali, Vabaühenduste Liidu, Maakondlike Arenduskeskuste, Siseministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi esindajad, kes annavad tagasisidet seiremetoodika sisulise asjakohasuse ja kasulikkuse kohta; (2) Maksu- ja tolliameti, Äriregistri, Statistikaameti esindajad, kellega valideerime seiremetoodika tehnilist rakendatavust.

Eesti elanike vabatahtlikus tegevuses osalemise arengusuundumused viimasel viiel aastal

Vabatahtlik tegevus ja panustamine on mõjutatud erinevate ühiskonnas toimuvate üldiste suundumuste: sotsiaalsete institutsioonide nõrgenemine, elanikkonna vananemine, tehnoloogiline innovatsioon ja sotsiaalmeedia, kuid ka ootamatute sündmuste: COVID-19 pandeemia ja erinevad kriisid, poolt (Rochester, 2021). Hollandi näitel vabatahtlik abistamine COVID-19 pandeemia perioodil vähenes, hoolimata sellest, et valitsus kutsus elanikkonda üles suuremale solidaarsusele ja üksteise toetamisele (Ramaekers jt 2023). Vabatahtliku töö vähenemise trend ilmnis ka teistes riikides, nt Ühendkuningriigid (Dederichs, 2023). Samas vabatahtlikus tegevuses osalemine võib just tulenevalt kriisi olemusest suurendada ja omandada eksistentsiaalse tähenduse riigi püsimise jaoks (Pankiv, jt 2023). Eesti elanike osalemist vabatahtlikus tegevuses on viimati süvitsi analüüsitud 2018. aasta andmetele tuginedes. Võib eeldada, et COVID-19 pandeemia ja Venemaa täiemahuline sissetung Ukrainasse, on toonud kaasa muutuse ka Eesti elanike vabatahtlikus tegevuses. Muutuse taga võime eeldada kahte mehhanismi: (1) indiviid enda eelistustest ja sisemisest motivatsioonist ning ressursside olemasolust tulenev soov ja valmidus vabatahtlikult panustada; (2) struktuurset võimalust, mis soodustavad ja toetavad individuaalset vabatahtlikku tegutsemist (nt MTÜ-d, kes asusid koguma annetusi; kogukondadele suunatud kriisimeetmed, uued algatused aktiveerivad inimesi tegutsema). Võib eeldada, et vabatahtlikus tegevuses osalemine on kahe eelpooltoodu teguri kombineeritud tulem ehk määravaks saab kokkusobivus individuaalsete ressursside (sh motivatsioon, oskused) ning struktuursete tingimuste vahel.

Arengusuundumuste seire esimeses etapis me täpsustame vabatahtliku tegevuse mõiste operatsionaliseerimise võimalused olemasolevates sekundaarallikates (küsitlusuuringud ja registriandmed) ning hindame kuivõrd andmed on võrreldavad varasemate uuringutega (nt Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2019 ning Eesti Tööjõu-uuringus (edaspidi ETU) on kasutatud sarnast operatsionaliseerimist vabatahtlikus tegevuses osalemise mõõtmiseks ja on seega hästi võrreldavad; Euroopa Sotsiaaluuringu (edaspidi ESS) 2020/21 küsitluses on küsitud vabatahtliku panustamist mõne organisatsiooni või MTÜ heaks ning annetuste tegemist. Annetuste tegemine on nt ETU-s ja vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringus teadlikult jäetud vabatahtliku tegevuse määratlusest välja). Lisaks indiviiditasandi andmetele analüüsime vabaühenduste profiili põhinedes esmalt äriregistri avaandmetel (nt EMTAK) ja Maksu- ja Tolliameti registrite andmetele (nt töötamise register). Oluline on kaardistada kuidas on muutunud viimase viie aasta jooksul vabaühenduste jaotus tegevusvaldkondade vahel, millised on muutused vabaühenduste tegevuses (mahud, registreeritud töötajad, liikmeskonna suurus, rahastusallikate mitmekesisus). Viime läbi andmepõhise vabaühenduste profileerimise.

Vabatahtliku tegevuse arengute analüüsimise fookused lähtuvalt olemasolevate sekundaarandmete võimalustest:

(1) ETU (2022-2024): Vabatahtlikus tegevuses osalevate inimeste osakaal erinevates sotsiaaldemograafilistes lõigetes: vanus, sugu, haridustase, hõive staatus, sissetulek, tervise seisund, kodune keel; Jaotus 13 vabatahtliku tegevuse lõikes; vabatahtlikus tegevustes mitmekesisuse alusel (nt mitmes tegevuses osalemine) vabatahtlike tüpoloogia loomine ning tüpoloogia iseloomustamine sotsiaaldemograafiliste tegurite alusel. Tööjõu-uuringu unikaalsus seisneb võimaluses süvitsi analüüsida töötamise profiili (täisajaga, mitmel kohal jne) ja vabatahtliku tegevuse omavahelist seost. Ühtse metoodika alusel läbiviidud küsitlusandmed on aastate lõikes omavahel võrreldavad, seega saab hinnata väliste tegurite: COVID-19, sõda Ukrainas ja selle tulemid Eestile (põgenikud, elanikkonna kriisivalmiduse tõstmisega kaasnevad tegevused) mõju elanikkonna vabatahtlikus tegevuses osalemisele. Lisaks on võimalik võrrelda tulemusi varasema perioodi ehk 2018. aastal läbiviidud vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringu andmetega. Vabatahtlik tüpoloogia

loomisel rakendame klasteranalüüsi ning koostame tüüpidesse kuulumise prognoosimudelid.

(2) ESS: Formaliseerituma vabatahtliku tegevuse analüüsimine sotsiaaldemograafilistes lõigetes: vanus, sugu, haridustase, hõive staatus, tervise seisund, perekonnaseis jne. ESS võimaldab: a) selgitada välja vabatahtlikus tegevuses osalejate väärtushoiakuline profiil (nt poliitiline maailmavaade, sotsiaalne õiglustunne jne); b) vabatahtlikus tegevuses osalemise seos individuaalse heaoluga (nt eluga rahulolu, töö tajutud pingelisus); c) Eesti võrdlust Hollandi, Rootsi ja Tšehhi andmetega. Seega saame lisaks kirjutusalauauuringule võrrelda vabatahtlike profiile ja väärtushoiakuid ning subjektiivset heaolu valitud riikide võrdluses. Hoiakute põhiste profiilide loomine toetub tunnuste koondamise ideele ning mõõdetavate tunnuste taga peituvatele latentsetele tunnustele, seega rakendame faktoranalüüsi ja/või struktuurivõrrandite mudeleid formaliseeritud vabatahtlikus tegevuses osalemise selgitamiseks, võttes arvesse ka kodanikuaktiivsuse, poliitilise maailmavaate, sotsiaalse õiglustunde aspektid ning institutsionaalse konteksti (Eesti, Hollandi, Rootsi ja Tšehhi võrdlus).

II uurimis- ja arendusülesanne

Vabatahtliku tegevuse ja vabaühenduste arengusuundumuste mõtestamine (sh vabatahtlike ja kogukonna vaimne heaolu ja kriisid).

Uurimisprojekti raames viiakse läbi kvalitatiivne uuring, mis täiendab ja seletab olemasolevate kvantitatiivsete ja registriandmete alusel tehtud analüüsi ning võimaldab saada ülevaate vabatahtlikkuse väljal tegutsevate erinevate tasandite ja tegevuste esindajate eksperthinnangutest olukorrale ning ettepanekuid poliitikasoovitusteks. Kvalitatiivses uuringus keskendutakse järgmistele uurimisküsimustele:

U.2.1 Millisena kirjeldavad praegust vabatahtliku töö konteksti ja maastikku vabaühenduste, vabatahtlike ja kogukondade esindajad?

U.2.2 Milliseid muutusi on vabatahtliku töö kontekstis ja maastikul toimetavad vabaühendused, vabatahtlikud ja kogukondade esindajad täheldanud viimase 5 aasta jooksul?

U.2.3 Kuivõrd ja milliseid kaasamistehnikad vabaühendused ja kogukonnad rakendavad erinevate sotsiaalsete gruppide kaasamisel erinevatesse tegevustesse?

U.2.4 Millised on vabaühenduste, vabatahtlike ja kogukondade ettepanekuid struktuurse toetuse korraldamiseks?

U.2.5 Millised suundumused (toimepidevus, kogukonna vaimne heaolu) on täheldatavad kogukondades vabatahtliku tegevuse tõhustamise tulemil?

Tänases rahvusvahelises julgeolekusituatsioonis ja erinevate kriiside tingimuses on oluline analüüsida vabatahtlike, vabaühenduste ja kogukondade tegutsemist reaalses ja potentsiaalsetes kriisisituatsioonides, samuti pöörata tähelepanu vaimse tervise olukorrale. Eesti Inimarengu aruandest selgus, et vaimse tervise probleemide levik on suurem, kui tavaliselt arvatakse, ning koroonapandeemia ajal suurenes see veelgi (Konstabel, 2023). Merike Sisask ja Airi Värnik (2023) rõhutavad, et inimeste vaimne tervis ja ühiskonna valmisolek kriisideks sõltub inimeste sotsiaalsest ja emotsionaalsest turvatundest ning seotusest kogukonnaga. Seega on oluline analüüsida, millisena nähakse vabatahtliku ja kogukondliku tegevuse mõju vaimsele tervisele ning millised on kasutusel olevad toimuvad tegutsemisviisid, mille puhul on leitud, et need toetavad vaimset tervist.

Euroopa riikides on kriisihaldussüsteem suuresti tuginenud ametlikele kriisihaldusasutustele ning tavakodanikke ja kogukondi ei ole kaasatud kriisihalduse aktiivseteks osalisteks (Drabek & McEntire, 2003; Harris et al., 2017). Nüüdseks on üha rohkem jõutud aga arusaamisele, et kriisideks valmistumiseks ja nende ajal hakkamasaamiseks on vajalik ametlike kriisihaldusasutuste koostöö sidusrühmadega, sealhulgas kogukondade ja valitsusväliste organisatsioonidega (Rosilawati & Dewi, 2021). See nõuab ka haavatavate sihtgruppide mõjuvõimu suurendamist, keda tavapäraselt kriisihaldusesse ei kaasata (näiteks füüsilise erivajadusega inimesed) ning kaasavat, kättesaadavat ja mittediskrimineerivat osalust, pöörates erilist tähelepanu inimestele, keda hädaolukorrad ebaproportsionaalselt mõjutavad. Haavatavates olukordades olevate inimeste vajaduste ja suutlikkuse teadvustamine ning nende kogemuste arvestamine on vajalik meetmete ja asjakohaste ressursside kavandamisel valmisoleku, reageerimise ja sealhulgas kriisikommunikatsiooni ülesehitamiseks. Selleks on oluline selgitada, kuidas, millises rollis ning millistel tingimustel on vabatahtlikud reaalses kriisiolukorras valmis vabatahtlikuna kriisiülesandeid täitma ning millised on nende hoiakud ja ootused.

Elanikkonna kaitse on kriisidele ja konfliktidele vastupanuvõimelise vastupidava ühiskonna ülesehitamisel ülioluline (Randla, 2023). Kõik osapooled, sealhulgas üksikisikud, kogukonnad, kohalikud omavalitsused ja osariigid, mängivad oma rolli hädaolukordadeks valmistumisel (Siseministeerium, 2021). Haavatavad rühmad, näiteks erivajadustega või terviseprobleemidega inimesed, nõuavad

kriisilukordades erilist tähelepanu. Haavatavus on dünaamiline ja võib mõjutada kõiki, rõhutades vajadust teha kõikehõlmavaid valmisolek (Orru et al., 2022). Hiljutised sündmused Ukrainas rõhutavad elanikkonna kaitse tähtsust kogukonna jätkusuutlikkuse ja turvalisuse tagamisel.

Elanikkonnakaitse keskendub kogukonna ja üksikisiku valmisoleku suurendamisele, keskendudes geograafilistele kogukondadele, nagu külad ja linnapiirkonnad. Huvipõhised kogukonnad, nagu vabatahtlikud seltsid ja ühendused, mängivad samuti elanikkonnakaitse üliolulist rolli. Kogukonnakeskused, koolid ja muud kohalikud asutused toimivad ankrutena väiksemates kogukondades, edendades suhteid ja vastupidavust. Koostöö nende rühmade vahel ja ühised väärtused on kogukonna säilitamiseks hädavajalikud. (Randla & Joao-Hussar, 2023).

Kvalitatiivse uuringu läbiviimiseks kasutatakse selle esimeses etapis meeskonnaliikmete teiste uuringute raames kogutud andmete täiendavat analüüsi praegusest olukorrast ja uutest praktikatest ülevaate saamiseks. Käimasoleva uurimustöö „*Estonian occupational therapists' role in disaster preparedness and management: A phenomenographic study*” raames intervjueritud tegevusterapeutid on toonud välja, et nad on valmis oma teadmiste ja oskustega kriiside valmisolekusse ja kogukonna heaolusse panustama, aga nad ei tea kelle poole pöörduda ning nende poole ka ei pöördata. Samas nad oleksid oskuste poolest olulisel kohal näiteks erivajadustega inimeste kriisivalmidusega abistamisel, evakuaatsioonipaikade kujundamisel, kriisis sobivate abivahendite leidmisel, ortooside valmistamisel (World Federation of Occupational Therapists, 2016, 2019, 2022). Seega näitab esialgne analüüs ühte võimalikku uut vabatahtlikke rühma, kelle unikaalsed oskused on oluline ressurss kriisi olukorras haavatavate inimestega tegelemisel.

Käimasolevatest uuringutest kogukondade profiili koostamisel on tõusetunud teemad, mis on avardanud kogukonna mõiste tähendust kogukonna inimeste jaoks, paikkondlike kogukondade kõrval on aina rohkem esile kerkimas huvipõhised ja praktikakogukonnad, samuti näitab esialgne analüüs kogukondade agentsuse tõusu, soovi osaleda kohaliku elu kujundamises ja partnerluse loomises KOViga.

Need ja teised eelpool nimetatud olulised teadmised vajavad täiendavat analüüsi ning on täiendavaks sisendiks projekti raames läbiviidavale kvalitatiivsele uuringule. Kvalitatiivse uurimuse eetikast tulenevalt juba olemasolevate intervjuude transkriptsioone tellijale üle ei anta, nendest on võimalik teha vajadusel kokkuvõtvad lühimemod.

Olemasolevate andmete analüüsi järel viiakse läbi fookusgrupi intervjuu formaati kasutades kuni kolm koosloome töötuba. Töötubadesse kutsutakse osalema erinevad vabatahtliku tegutsemise valdkonna esindajaid (pääste, politsei, ohvriabi, kaitseliit, noorsootöö jne), kellel on kogemused nii vabatahtliku töö korraldamisega kui ka ise vabatahtlikuna tegutsemisest. Heterogeensetes töötubades kasutatakse loovmeetodeid, et osalejate unikaalsete teadmiste ja kogemuste alusel kujundada lõpptulemusena ettepanekute pakett vabatahtliku tegevuse struktuurseks toetamiseks. Töötubades toimuvaid arutelusid ei salvestata, võtmetulemustest koostatakse memo, mis esitatakse kirjaliku dokumendina raporti lisas.

Töötoa tulemusi valideeritakse individuaalsete süvaintervjuude vormis nii kohalike kui ka rahvusvaheliste ekspertidega tulenevalt töötoas tõstatatud teemadest ja pakutud uutest lahendustest, fookuses hoitakse eesmärki saada võimalikult mitmekülgne ja mitmetasandiline ülevaade. Viiakse läbi kuni viis ekspertintervjuud.

Uurimisülesande täitmise tulemusena saadakse põhjalik sissevaade sellest, kuidas vabatahtliku tegevuse eri vormides ja erinevates rollides osalevad inimesed tajuvad, tõlgendavad ja mõtestavad vabatahtliku tegevuse tänast sisu, motiive ja probleemkohti ning milline on nende visioon vabatahtliku tegevuse tulevikust. Saadavad tulemused on oluliseks sisendiks poliitikasoovituste ja ettepanekute kujundamiseks.

III uurimis- ja arendusülesanne

Vabatahtlike ja vabaühenduste ning avaliku sektori koostöövormide kaardistus, efektiivsuse hindamine ja uute koostöömodelite disainimine tuginedes Eesti ja teiste riikide praktikatele.

Ühiskonda viimastel aastatel tugevalt mõjutanud nähtuste põhjal nagu Ukraina sõjapõgenikega kaasnenud kriis, COVID, kliimakriis, vaimse tervise kriis on märgata, et vabatahtlikus tegevuses osalemine on transformeerunud. Ka on kogukondade tasandil toimumas muutused nagu uute kogukondade formeerumine (ühendavate väärtuste, uute algatuste jmt ümber) ja olemasolevate asukoha põhiste kogukondade muutumine (osaliselt haldusreformi, haridusasutuste sulgemise jmt ning naabruskondade elavnemisega seoses). Sellega seoses on hädavajalik kaasajastada ja täiendada vabatahtlike, vabaühenduste, kogukondade ja avaliku sektori omavahelisi koostöövorme.

Selleks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- U.3.1 Milliseid koostöövorme kasutavad avaliku sektori esindajad, vabaühendused ja vabatahtlikud erinevates valdkondades (nt vaimne heaolu, kriisid, sotsiaalteenused, piirkondlik kogukonna edendamine) ning institutsionaalses kontekstis (4 riigi võrdlus)?
- U.3.2 Millised on koostööpraktikate ja tugitegevuste sarnasused ja erinevused ning kuivõrd on tõhusad koostöövormid ülekantavad teise institutsionaalsesse konteksti (riikide vaheline ülekantavus ja rakendatavus)?
- U.3.3 Milline on vabatahtlike, kogukondade ja vabaühenduste panustamisvalmidus ja -võimalused kriisiolukordades? Kuivõrd hästi on panustamisvalmidus (pakkumine) ja panustamisvõimalused (nõudlus) on omavahelises tasakaalus?
- U.3.4 Kuidas tõhustada (panustamisvõimalused) vabatahtlikku tegevuse erinevaid viise (nt regulaarne vs episoodiline; formaalne vs mitteformaalne) ja vabatahtlikkuse tüüpe (nt virtuaalne vs traditsiooniline vabatahtlik)?
- U.3.5 Kuidas struktuursete võimaluste loomisel (panustamisvõimalused) vältida vabatahtliku tegevuse liigset formaliseerimist (bürokratiseerumine)?

Koostöövormide analüüsimisel on oluline rõhk rahvusvahelisel võrdlusel ning parimate praktikatega selgitamisel on määrava tähtsusega võrdlusriikide valik. Kuigi vabatahtlik tegevus oma põhiolemuses lähtub kõikjal sarnastest põhimõtetest ja väärtustest, on vabatahtliku tegevuse maastik sotsiaalmajanduslike, poliitiliste, kultuuriliste ja ühiskonnakorralduslike erisuste tõttu riigiti ja kultuuriti erinev. Nende erisuste selgitamiseks on tehtud hulgaliselt uuringuid ning loodud mitmeid riikide tüpoloogiaid ja klassifikatsioone. Enjolras (2021) on Sen'i võimekusepõhisest lähenemisest lähtuvalt eristanud Euroopas neli vabatahtliku tegevuse 'režiimi': 1) Põhjamaade, 2) kontinentaal-Euroopa, 3) Vahemere ja 4) post-kommunistlike riikide mudel, mis eristuvad nii vabatahtliku tegevuse ulatuse, ühiskonna sotsiaalse usalduse, sotsiaalse kapitali ja majandusliku ebavõrdsuse poolest. Selline riikide jaotus kattub üsna suurel määral traditsiooniliste heaolurežiimidega (vt näit Esping-Andersen, 1990). Üsna sarnastele tulemustele on jõudnud ka Salamon, Sivesind, Zimmer (2018) ja Salamon, Sokolowski (2014) analüüsid (vt ka European Economic and Social Committee, 2021). Võrdlusuuringutes leitakse, et vabatahtliku tegevuse ulatus ja tulemuslikkus on suurim Põhjamaades, kus tugevad sotsiaaldemokraatlikud traditsioonid ning ühiskonna üldine jõukus ja majanduslike ressursside suur ümberjaotamine on toetanud ühiskonnaliikmete võrdsust, solidaarsust ja üldist sotsiaalset usaldust. Vabatahtlikul tegevusel on nendes riikides ühiskonnas suur roll ning selle arendamisele pööratakse suurt tähelepanu, mistõttu valdkondlike rahvusvaheliste poliitikasoovituste kujundamiseks lähtutakse sageli just nende riikide praktikatest. Põhjamaadega vabatahtliku tegevuse "maastikuga" sarnane on Holland, kuid kus ajalooline, poliitiline ja kultuuriline kontekst on siiski erinev (European Economic and Social Committee, 2021). Eesti kontekstis pakub huvi teiste endise idabloki riikide kogemus, et näha, mil määral on sarnase poliitilise ajaloo, kuid erineva kultuurilise ja sotsiaalse tausta ja sotsiaalmajanduslike arenguteedega riikide vabatahtliku tegevuse spekter erinev.

Eeltoodust tulenevalt analüüsitakse võrdlevalt Hollandi, Rootsi ja Tšehhi vabatahtlikku tegevuse olukorda, viies läbi kirjutuslauauuringu. Projekti meeskonnal on kontaktid kõigis nimetatud riikides, mis võimaldab dokumentide jm kirjanduse analüüsi täiendada kohalike ekspertide intervjuudega, mõistmaks sügavuti erinevaid praktikaid.

Koostöövormide kaardistamiseks viiakse kõigepealt läbi kirjutuslauauuring Hollandi, Rootsi ja Tšehhi praktikate analüüsiks ja kaasatakse vastavate riikide eksperte, eesmärgiga kaardistada nende riikide toimivad praktikad vabatahtliku ja avaliku sektori koostöös. Nagu eelnevalt mainitud, on nendes riikides erinev struktuurne toetus vabatahtlikuks ja kogukondlikuks tööks, seega on võimalik välja tuua, milliseid erinevaid koostööviise kasutatakse.

Lisaks teiste riikide praktikatele aitab kvalitatiivne uuring kaardistada praeguseid toimivaid koostööviise ning õppida tundma vabatahtlike vajadusi ning ettepanekuid koostööviisideks avaliku sektoriga.

Hetkel (algas 2023) on projekti liikmed strateegilise partnerluse raames Eesti Rahaväliskoolide Liidu eestvedamisel koostöös maakondlike arenduskeskustega algatanud projekti Ressursipõhise kogukondade arendamise (asset-based community development) lähenemise juurutamiseks Eestis. Selle aluseks on kogukonnas leiduvad ressursid, nende avastamine, omavahel ühendamine ja koos tegutsemine. Oluline on, et ressursse avastatakse kogukonnas koos, kaasatakse nii inimesed, seal tegutsevad ühingud ja institutsioonid. Selleks on koostatud juhendmaterjal, viidud 8 maakonna 19 kogukondade hõlbustajale läbi treeningu. Hõlbustajatest pooled on maakondade arenduskeskuste konsultandid ja pooled Tartu Ülikooli kogukonna arendamise ja sotsiaalse heaolu õppekava vilistlased.

Mõistet „kogukond“ kasutatakse järjest sagedamini, kuid tihti liiga üldises või ühekülgses, mõnikord ka vales tähenduses. Näiteks ei moodusta sama naabruskonna või omavalitsuse elanikud kohe kogukonda, kuigi sageli kiputakse nii arvama. Ühine elupiirkond on vaid mitteformaalse suhtluse tekke, üksteise tundmaõppimise ja koos tegutsemise soodne võimalus. Ka ükski organisatsioon ei ole automaatselt kogukond, kuid selle inimestest võib kogukond kujuneda. Mõiste „kogukond“ sügavam tähendus on just inimeste vastastikkused suhted, üksteise praktiline abistamine, mõistmise või toe pakkumine, jagatud väärtused ja eesmärgid. Kogukonnas

kogetakse solidaarsust, s.t tunnetatakse, et ollakse millegi poolest sarnases olukorras ja koos tegutsedes saab edasi liikuda ja lahendusi leida.

Avalik võim ja kogukond ei ole vastandid, vaid saavad üksteist toetada ja rikastada. Eesti arengu prognoosis Eesti 2035 kirjeldatakse olukorda, kus elanikkond on kümnekonna aastaga veelgi vananenud, kuid nõudlus avalike teenuste järele on sama kui mitte suurem. Seega on viimane aeg leida lisavõimalusi ja neid otstarbekalt rakendada. Seejuures tuleks siduda kogukonnad avaliku sektoriga nii, et see oleks kasulik kõigile: tõhusa koostööni jõuab mõlema poole vajadusi, võimalusi ja vahendeid arvestades.

Kogukonnavõrgustike kujundamine hõlmab tavaliselt üksikisikute ja rühma või organisatsiooni tegevuse keerulist põimumist. See on dünaamiline protsess, kus inimene tegutseb mõnikord üksikisikuna, mõnikord organisatsiooni või rühma osana ja mõnikord kombineerib mõlemat rolli (Baker jt 2011). Sidusad kogukonnad saavutavad hea iseseisva organiseerituse, kus üksikisikud lähtuvad vastastikmõju kooskõlast ning on saavutanud ühiseks tegutsemiseks piisavad teadmised ja motivatsiooni (Gilchrist 2019).

Kaasamine ei ole võluvits, mis kõik mured lahendab. Tähtis on mõista selle tegevuse mitmekülsust ja kompleksust. Muutused ei toimu kohe. Nii nagu meie inimestena ei leia sõpru üleöö, ei ole võimalik kiiresti kujundada avaliku sektori ja kogukondade tõhusat võrgustumist. Mõnel juhul on otstarbekas kaasata olemasolev kogukond, teisel juhul tuleb see ise luua. Üks aga on kindel: nii avalikul sektoril kui ka kogukonnal tuleb tegutseda tõhusa koostöö ja dialoogi kujundamiseks. Ka juba toimiva sidusa kogukonna kaasamisel avalike teenuste osutamiseks tuleb osalistel teha tööd hea suhte loomiseks ja hoidmiseks. Kui aga on kavas kaasata vabatahtlikke, tuleb koostöö hästi läbi mõelda ja hoolitseda, et vabatahtlikest kujuneks omakorda sidus kogukond.

Uurimisülesande täitmise tulemusena luuakse teadmus vabatahtliku tegevuse eri vormide ja avaliku sektori institutsioonide senistest vormidest Eestis, toimivatest (või ka mittetoimivatest) koostöövormidest teistes riikides, mille põhjal on võimalik kujundada poliitikasoovitused ja ettepanekud vabatahtliku tegevuse tõhustamiseks lähemas ja kaugemas tulevikus.

Uuringuga seotud riskide (k.a elluvijast sõltumatute riskide) kirjeldus ning riskide maandamise plaan koos vastutajate nimedega

Riskide kirjeldus ja maandamise plaan on lisatud eraldi failina.

Uuringuga seotud võimalikud eetilised väljakutsed

Uuringu jaoks ei ole vaja taotleda AKI ega eetikakomitee luba, sest kvantitatiivne analüüs viiakse läbi anonümiseeritud andmetega ning kvalitatiivse uuringu raames ei koguta eriliigilisi isikuandmeid.

Kvalitatiivses uuringus kasutatakse fookusgrupi ning eksperdiintervjuud. Uuringus osalejatele tagatakse konfidentsiaalsus, nende isikuid ei avalikustata, raportite esitamisel jälgitakse hoolikalt, et inimesed ei oleks äratuntavad ka kaudsete detailide kaudu.

Lisafailid

vabatahtlike projekti riskide maandamise plaan.pdf

vabatahtlikud Kasutatud kirjandus.pdf

vabatahtlike tegevus- ja ajakava.pdf

Projekti juht ja täitjad (8)

Isik	Kraad	Ametikoht	Roll	Alguskuupäev	Lõppkuupäev
Kairi Kasearu	doktorikraad		Vastutav täitja	1.07.2024	31.12.2025
Dagmar Narusson	doktorikraad		Põhitäitja	1.07.2024	31.12.2025
Avo Trumm	doktorikraad		Põhitäitja	1.07.2024	31.12.2025

Isik	Kraad	Ametikoht	Roll	Alguskuupäev	Lõppkuupäev
Mai Beilmann	doktorikraad		Põhitäitja	1.07.2024	31.12.2025
Merle Linno	magistrikraad		Põhitäitja	1.07.2024	31.12.2025
Kadi Kass	magistrikraad		Põhitäitja	1.08.2024	31.12.2025
Ida Joao-Hussar	magistrikraad		Põhitäitja	1.08.2024	31.12.2025
Jean Pierre Lambert Wilken			Põhitäitja	1.11.2024	31.05.2025

Projektijuhi ja täitjate CV-d eesti keeles

Merle Linno CV.pdf

trumm cv 2024.pdf

Kadi_Kass_CV_ETIS_2024.pdf

Beilmann_CV valitud publikatsioonide loend.pdf

CV_Dagmar_Narusson.pdf

CV_Kairi Kasearu.pdf

CV_Jean Pierre Wilken.pdf

CV_Ida Joao-Hussar.pdf

Uurimisrühma pädevused ja liikmete rollide kirjeldus uurimisülesannete kaupa

Uurimisrühma-pädevused.pdf

Uurimisrühma pädevused ja liikmete rollide kirjeldus uurimisülesannete kaupa

Uurimis- ja arendusülesanne nr 1: Viimase viie aasta arengusuundumuste kvantitatiivne analüüs ja seiremetoodika väljatöötamine

Antud uurimisülesande täitmise eest vastutavad Kasearu, Trumm, Beilmann kaasates tehnilise andmepuhastuse ja esmaanalüüside jaoks appi "Ühiskonna ja infoprotsesside analüüsi" õppekava magistrandi Hanna Kerstina Kartau. A. Trumm vastutab seiremetoodika väljatöötamise eest, tal on pikaajaline teadus- kui õpetamisalane kogemus seiremetoodikate, strateegiate ja mõjude analüüsi valdkonnas. K. Kasearu ja M. Beilmann toetavad seiremetoodika kontseptuaalse raamistku väljatöötamisel ning teostavad arengusuundumuste kvantitatiivse analüüsi. Mõlemal uurimisrühma liikmel on sotsiaalteaduste metodoloogia ja meetodite alane kompetents, mis tuleneb nii teadustööst kui vastavata ainekursuste õpetamisest ülikooli BA ja MA õppeastmel. M. Beilmann ja K. Kasearu on mõlemad töötanud küsitlusuuringute andmetega, sh M. Beilmann on töötanud Euroopa Sotsiaaluuringu meeskonnas, K. Kasearu on analüüsinud registriandmed (nt toimetulekutoetuse saajate andmed, erinevate registrite ühendamisel loodud uut andmekogu, kui andmekogu, kus küsitlusuuringu andmed on seotud registriandmetega (vt eraldi faili uurimisrühma pädevuste kohta).

Uurimis- ja arendusülesanne nr 2: Vabatahtliku tegevuse ja vabaühenduste arengusuundumuste mõtestamine (sh vabatahtlike ja kogukonna vaimne heaolu ja kriisid).

Antud uurimisülesande eest vastutavad M. Linno, D. Narusson, K. Kass ja I. Joao-Hussar. Eksperdina kaasab TÜ ühiskonnateaduste instituudi külalisprofessor J.P. Wilken.

Narussoni teadustöö üks suund on kogukondade arenduse uurimine, ta on hetkel osalemas projektides, mis otseselt haakuvad antud uurimisprojektiga, nt hetkel viib läbi uurimust, mis annab ülevaate kogukonna (kolm piirkonda: Põide, Vormsi, Rannu) hetke profiilist kuues valdkonnas ja kogukonnas toimuvatest dünaamikatest, haldusreformi teguritest kogukonna praegustes tegevussuundades, kogukonnaliikmete ja omavalitsuse suhetest (32 intervjuud ja paikvaatlused). Osaliselt on tulemused ülekantavad ja rakendatavad ka

planeeritavas projektis. Narusson rakendab oma senise kogemuse kogukondade, vabaühenduste ja vabatahtlike vaate kaardistamisesse, sh uurimismeetodite täiendamise kaudu (nt koosloome meetod). M. Linno vastutab koosloome töötubade korraldamise ja läbiviimise eest, kogutud materjali analüüsimisse panustavad Joao-Hussar ja Kass, kes viivad läbi lisanduvad süvaintervjuud ning teostavad analüüsi. Linno omab pikaajalist kogemust kvalitatiivsete uuringute läbiviimisel (uurimuse planeerimine, andmekogumine, andmete analüüs, raportite kirjutamine), õpetab kvalitatiivsete meetodeid ülikoolis nii BA kui MA tasemel ning on viinud läbi ka kvalitatiivsete meetodite täienduskoolitusi.

Kirjanduse ülevaate uuringu metoodika pädevus ja kogemus.

Uurimis- ja arendusülesanne nr 3: Vabatahtlike ja vabaühenduste ning avaliku sektori koostöövormide kaardistus, efektiivsuse hindamine ja uute koostöömodelite disainimine tuginedes Eesti ja teiste riikide praktikatele.

Antud uurimisülesandess panustavad kõik uurimisrühma liikmed, kuid suurem roll on Narussonil, kes veab eest on koostöömodelite valideerimist rahvusvaheliste ekspertidega ning Wilkenil, kelle ekspertiis katab haavatavate gruppide sotsiaalse kaasamise, kogukondade arendamise, sotsiaalse innovatsiooni, võimestamise ja tegevusuuringu valdkonda. Wilken aitab valideerida erinevaid koostöömudeleid ja sotsiaalse innovatsiooni uurinaja panustab kogukonna arenguid arvestavata koostöömodelite disainimisse. Uurimisrühma liikmed kuuluvad rahvusvahelisse võrgustikku ning omavad kontakte teiste riikide ekspertidega.

Varem läbiviidud sarnased projektide ja/või uurimused (kuni 10 kõige olulimat kirjet) (10)

Number	Projekti nimetus eesti keeles	Vastutav täitja	Rahastusprogramm	Algusaasta	Lõppaasta	Keskmine aastane summa	Kogusumma
LSVUH21427	Vanglast, kriminaalhooldusest ja kinnisest lasteasutusest lahkunud noorte edasise toimetuleku ja retsidiivsuse monitooring	Kairi Kasearu	Ministeeriumid	2021	2023	23 598,00 EUR	41 230,00 EUR
LSVUH20589	AS Hoolekandeteenuste klientide retsiprookne lõimimine piirkonna kogukondade liikmetega ja tõenduspõhiste teenuste pakkumine	Dagmar Narusson	Muu siseriiklik avalik sektor	2020	2023	13 406,40 EUR	33 332,44 EUR
MSHUH14191R	CATCH-EyoU – Kodanikuaktiivsuse kujundamine koos Euroopa noortega: poliitikad, praktikad, väljakutsed ja lahendused	Veronika Kalmus	Horisont 2020 programm	2015	2018	51 782,40 EUR	157 500,00 EUR

Number	Projekti nimetus eesti keeles	Vastutav tätija	Rahastusprogramm	Algusaasta	Lõppaasta	Keskmine aastane summa	Kogusumma
LSVUH20121	Tartu linna strateegiadokumendi „Visioon 2040“ koostamine	Triin Vihalemm	Kohalikud omavalitsused	2020	2021	11 005,20 EUR	14 000,00 EUR
ÕÜF21	Ida-Viru elanike sotsiaalmajanduslik heaolu ning tööjõu seire	Triin Vihalemm	Õiglase Ülemineku Fondi meede (ÕÜF)	2023	2029	246 175,20 EUR	1 436 028,00 EUR
LSVUH19072	Tartu 2024 seire- ja hindamisplaanide koostamine ning pikaajaliste mõjude mõõdikute väljatöötamine	Külliki Seppel	Kohalikud omavalitsused	2019	2019	16 250,00 EUR	16 250,00 EUR
RE.5.04.22- 0141	Radar	Marko Uibu	Muu	2023	2024	16 250,00 EUR	16 250,00 EUR
101132467	Koosloomise teed kohalike omavalitsuste ja kodanike osaluse vahel jätkusuutliku ülemineku soodustamiseks	Anneli Kährik	Euroopa Horisont programm	2024	2026	121 129,20 EUR	368 437,50 EUR
SSVUH22227	Kaitsealase teadus- ja arendustegevuse üldpädevuse "Ressursihaldus" arendamine ja hoidmine	Kairi Kasearu	Muu siseriiklik avalik sektor	2022	2026	70 232,40 EUR	310 000,00 EUR
DSVUH19187	Andmepädevuse kui universaalse tulevikukompetentsi arendamine TÜ ühiskonnateaduste ja Johan Skytte poliitikauuringute instituudi õppekavadel	Kairi Kasearu	Riiklikud sihtasutused ja ametid	2019	2020	46 468,80 EUR	70 737,62 EUR

Kommentaari seotud projektide/uuringute kohta

Esitatud on valik uurimisprojektidest, kus uurimisrühma liikmed on olnud vastutava täitja või põhitäitja rollis. Taotlusele lisatud uurimisprojektid on valitud esindama uurimisrühma liikmete vastavust projekti täitmiseks vajalikele pädevustele.

Kodanikuühiskonna ja vabatahtliku tegevuse valdkonnaga on seotud projektid, mille fookus on olnud erivajadusega inimeste ja

kogukondade lõimumisel (vastutav täitja D. Narusson), kodanike poliitilise osaluse suurendamisel, kogukondliku tegevusel ja koosloomel kohalike omavalitsustega jätkusuutliku ülemineku kontekstis (põhitäitja D. Narusson); kogukonna ja kogukondlikkuse mudeli välja töötamine ja selle mõju erinevatele osapooltele (põhitäitjad M. Linno ja A. Trumm) ning noorte kodaniku aktiivsuse kujundamine (põhitäitja M. Beilmann).

Seiremetoodika väljatöötamisega on otseselt seotud uurimisrühma liikmete uurimis- ja teadustöö projektides, mille raames on töötatud välja noorte toimetuleku ja retsidiivsuse monitooring (vastutav täitja K. Kasearu; põhitäitja A. Trumm), alustatud on mahuka Ida-Viru elanike sotsiaalmajandusliku heaolu ning tööjõu seire projektiga (põhitäitja A. Trumm) ning panustatud on kultuuripealinna seire- ja hindamisplaani ning pikaajaste mõjude mõõdikute väljatöötamisse (põhitäitjad A. Trumm ja M. Beilmann) ja osaletud Tartu linna strateegiadokumendi "Visioon 2040" loomisel (põhitäitja A. Trumm).

Eelpooltoodud uurimisprojektides on uurimisrühma liikmed rakendanud nii kvalitatiivseid kui kvantitatiivseid meetodeid ning arendanud edasi metoodikat kui ka juurutanud uusi lähenemisi (nt kaitsevaldkonnas ressursihalduse arendamine ja hoidmine, vastutav täitja K. Kasearu, põhitäitja A. Trumm) ning arendanud andmepädevust ja meetodite õpet Tartu Ülikoolis (vastutav täitja K. Kasearu, põhitäitja M. Beilmann).

Uuringuga seotud publikatsiooni (kuni 10 kõige olulisemat kirjet) (10)

♥ 1.1. Teadusartiklid, mis on kajastatud Web of Science and mebaasides Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Arts & Humanities Citation Index, Emerging Sources Citation Index ja/või andmebaasis Scopus (v.a. kogumikud)

	Avatud juurdepääs
Kotera, Yasuhiro; Ronaldson, Amy; Hayes, Daniel; Hunter-Brown, Holly; McPhilbin, Merly; Dunnett, Danielle; Jebara, Tesnime; Takhi, Simran; Masuda, Takahiko; Camacho, Elizabeth M.; Bakolis, Ioannis; Repper, Julie; Meddings, Sara; Stergiopoulos, Vicky; Brophy, Lisa; De Ruyscher, Clara; Okoliyski, Michail; Kubinová, Petra; Eplov, Lene; Toernes, Charlotte ... (2024). Cross-cultural insights from two global mental health studies: self-enhancement and ingroup biases. Evidence-Based Mental Health [ilmumas].	
Allaste, Airi-Alina; Beilmann, Mai; Pirk, Reelika (2022). Non-formal and Informal Learning as Citizenship Education: the Views of Young People and Youth Policymakers. Journal of Applied Youth Studies, 5 (1), 19–35. DOI: 10.1007/s43151-021-00059-z.	
Beilmann, Mai; Kalmus, Veronika; Macek, Jakub; Macková, Alena; Šerek, Jan (2018). Youth in the Kaleidoscope: Civic Participation Types in Estonia and the Czech Republic. Sociální studia / Social Studies, 15 (2), 11–33.	
Dahl, Viktor; Amnå, Erik; Banaji, Shakuntala; Landberg, Monique; Šerek, Jan; Ribeiro, Norberto; Beilmann, Mai; Pavlopoulos, Vassilis; Zani, Bruna (2018). Apathy or Alienation? Political Passivity among Youths across Eight European Union Countries. European Journal of Developmental Psychology, 15 (3), 284–301. DOI: 10.1080/17405629.2017.1404985.	

♥ 1.2. Teadusartiklid teistes rahvusvahelistes teadusajakirjades, millel on registreeritud kood, rahvusvaheline toimetust, rahvusvahelise kolleegiumiga eelretsenseerimine, rahvusvaheline levik ning kättesaadavus ja avatus kaastöödele

	Avatud juurdepääs
Narusson, Dagmar; Wilken, Jean Pierre (2018). Recovery in the Community: Relational and Cultural Sensitivity. Journal of Recovery in Mental Health, 2 (1), 68–81.	

♥ 3.1. Artiklid/peatükid lisas loetletud kirjastuste välja antud kogumikes (kaasa arvatud Web of Science Book Citation Index, Web of Science Conference Proceedings Citation Index, Scopus refereeritud kogumikud)

	Avatud juurdepääs
Wilken, Jean Pierre; Narusson, Dagmar (2024). The rediscovery of community. Community development as social innovation. In: Jean Pierre Wilken, Anne Parpan-Blaser, Sarah Prosser, Suzan van der Pas, Erik Jansen (Ed.). Social Work and Social Innovation: Emerging Trends and Challenges for Practice, Policy and Education in Europe (Research in Social Work) Bristol: Bristol University Press [ilmumas].	
Beilmann, Mai; Lilleoja, Laur; Realo, Anu (2021). Learning to Trust: Trends in Generalized Social Trust in the Three Baltic Countries from 1990 to 2018. In: Almakaeva, Anna; Moreno, Alejandro; Wilkes, Rima (Ed.). Social Capital and Subjective Well-Being. Insights from Cross-Cultural Studies. (19–43). Cham, Switzerland: Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-030-75813-4_2.	
Beilmann, Mai (2020). The Cost of Intensive Civic Participation: Young Activists on the Edge of Burnout. In: Banaji, Shakuntala & Mejias, Sam (Ed.). Youth Active Citizenship in Europe. (189–219). Cham: Palgrave Macmillan. (Ethnographies of Participation). DOI: 10.1007/978-3-030-35794-8_7.	

♥ 3.2. Artiklid/peatükid lisas mitte loetletud kirjastuste välja antud kogumikes

	Avatud juurdepääs
Allaste, Airi-Alina; Beilmann, Mai; Tiidenberg, Katrin (2018). Digitaalne osalus. Noorteseire aastaraamat 2017-2018. (119–139). Tallinn: Eesti Noorsootöö Keskus.	
Nugin, Raili; Beilmann, Mai; Allaste, Airi-Alina; Kalmus, Veronika (2018). Organisatsioonides osalejad, multiaktivistid ja teised. Millist tüüpi kodanikud on Eesti noored? Noorteseire aastaraamat 2017-2018. (91–112). Tallinn: Eesti Noorsootöö Keskus.	

Eelarve

Eelarve

Eelarve.pdf

Lisainfo

Lisainfo